

नागरीकांची सनद

नागरीकांची सनद

राज्यामध्ये कायदा व सुव्यवस्था अधिक परिणामकारकरित्या राबविण्यासाठी तसेच जनतेने शांततामय जीवन जगावे यासाठी आणि त्यांच्या जीवित व मालमत्तेचे संरक्षण करण्यासाठी तसेच पोलीस विभागाकडे सोपविलेली जबाबदारी अधिक गतीने व परिणामकारकरित्या पार पाडण्यासाठी राज्य शासनाने **"नागरिकांची सनद"** तयार केली आहे.

यामुळे पोलीस प्रशासन हे अधिक गतिमान, पारदर्शक, जबाबदार व लोकाभिमुख होण्यास मदत होईल.

प्रस्तावना

प्रत्येक नागरीकाचा काही ना काही कारणपरत्वे पोलीसांशी संबंध येत असतो. त्याच प्रमाणे पोलीसांनाही वेळोवेळी नागरीकांशी संपर्क साधावा लागतो. समाजामध्ये कायदा व सुव्यवस्था प्रस्थापित करण्यासाठी पोलीस अहोरात्र कार्यरत असतात. जनता व पोलीस यांच्यामध्ये असलेला हा कायमस्वरूपी संपर्क लक्षात घेता दोघांमध्ये सुसंवाद असणे व नागरीकांना या बाबत त्याची जाणीव निर्माण करून देणे अतिशय महत्वाचे आहे. पोलीस विभागाच्या कामकाजात पारदर्शकता आणणे व जनतेस आवश्यक ती मदत व सहकार्य पोलीस विभागाकडून वेळीच उपलब्ध करून देणे हा **"नागरीकांची सनद"** काढण्याबाबतचा उद्देश आहे.

या नागरीकांच्या सनदीमध्ये आपल्या पोलीस आयुक्तालयाची रचना, त्याचे मनुष्यबळ, पोलीस ठाण्याचे कामकाज कसे असते, तक्रार कशी नोंदवावी ही मुलभूत माहिती दिलेली आहे. तसेच रेल्वे प्रवासात येणा-या अडचणी, मोटार अपघात झाल्यास नागरिकांनी काय करावे, या अतिशय उपयुक्त ठरणा-या माहितीचा यात अंतर्भाव करण्यात आलेला आहे. जामीनपात्र व अजामीनपात्र गुन्हा म्हणजे काय, झडती घेण्याची व पंचनामा करण्याबाबतची कार्यपध्दती, पोलीस विभागामार्फत देण्यात येणारे परवाने व इतर कायदेविषयक माहिती यामधून नागरीकांना मिळू शकेल. त्याचप्रमाणे महिलांना उपयुक्त ठरेल अशी महिला अत्याचार प्रतिबंधक कारवाई, बाल गुन्हेगारांना द्यावयाची वागणूक, या प्रमुख बाबींचाही या सनदमध्ये समावेश केला आहे.

अशा प्रकारे सनद तयार करण्याचा हा पहिलाच प्रसंग असल्यामुळे यामध्ये काही उणीवा राहण्याची शक्यता आहे. तर त्यांचे आयुक्तालयातर्फे निश्चित स्वागत होईल.

स्वाक्षरीत/-

अनुक्रमणिका

प्रकरण क्रमांक	विषय	पृष्ठ क्रमांक
१.	पोलीस रचना व मनुष्यबळ	04
२.	नागरीकांनी आपली तक्रार कोठे नोंदवावी	07
३.	पोलीस ठाण्यास सोपविण्यात आलेले कामकाज	09
४.	अटक	11
५.	जामीनपात्र व अजामीनपात्र	12
६.	झडती	13
७.	पंचनामा	14
८.	मोटार अपघात	15
९.	महिलांवरील अत्याचाराबाबत	16
१०.	पोलीस व नागरीकांमध्ये सुसंवाद साधण्यासाठी योजना	18
११.	बाल गुन्हेगारांना द्यावयाची वागणूक	20
१२.	भारतात वैधरीत्या राहणारे विदेशी नागरिक	22
१३.	पोलीस नियंत्रण कक्ष	25

गुन्हे शाखा आणि गुप्तवार्ता शाखा

१. महत्वाच्या प्रकरणांमध्ये लक्ष केंद्रित करण्यासाठी आणि विशेषतः ज्यामध्ये स्थानिक गुन्हेगाराच्या कारवाया एकाहून अधिक पोलीस ठाण्याच्या हद्दीत पसरल्या आहेत. त्या ठिकाणी आयुक्तालयाच्या कार्यक्षेत्रातील गुन्हे आणि गुन्हेगारांबाबतची माहिती गोळा करून तपासणी करण्याकरिता गुन्हे अन्वेषण विभागाच्या धर्तीवर गुन्हे शाखाची स्थापना सहाय्यक पोलीस आयुक्त, गुन्हे यांचे थेट नियंत्रणात करण्यात आली असून त्यात पोलीस निरीक्षक आणि जरूर तो कर्मचारी वर्ग यांचा समावेश करण्यात आला आहे.

२. त्याचप्रमाणे सहाय्यक पोलीस आयुक्त, विशेषशाखा यांचे नियंत्रणात गुप्त वार्ता शाखा असून ही शाखा पोलीस निरीक्षक यांच्या प्रभावाखाली गुप्तवार्ता जमा करण्याचे आणि आयुक्तालयाच्या कार्यक्षेत्रात राजकीय व तत्सम इतर हालचालींची माहिती गोळा करण्याचे काम करते.

वाहतूक नियंत्रण विभाग

१. आयुक्तालयाचे कार्यक्षेत्रात सहाय्यक पोलीस आयुक्त यांचे नियंत्रणात दोन स्वतंत्र वाहतूक शाखा निर्माण करण्यात आलेल्या असून पोलीस निरीक्षक दर्जाचे अधिकारी यांचे देखरेखी खाली खालीलप्रमाणे कर्तव्य पार पाडली जातात.

(अ) मोटार अपघातास प्रतिबंध व्हावा म्हणून वाहतूकीचे सर्वसाधारण आणि मोटार वाहतूकीचे विशेष करून नियमन करणे

(ब) मोटार अपघाताच्या प्रसंगी तांत्रिक सल्ला देणे.

(क) प्रचार विभागामार्फत जनतेच्या मनावर वाहतूकीची समज बिंबवणे.

(ड) वेगमर्यादांच्या बंधनाची अंमलबजावणी करणे.

(इ) निषिद्ध वस्तुंच्या बेकायदेशीर वाहतुकीस प्रतिबंध करणे.

महिला सहाय्य कक्ष :

महिला सहाय्य कक्ष :- शासन निर्णय क्र.अपीओ-३६०५ / प्र.क्र.३ (अ) / पोल-३, दि. १७/०२/२००६ अन्वये महिलांवर होणा-या अत्याचाराचा तातडीने निपटारा होण्यासाठी सर्व जिल्हयांमध्ये घटक प्रमुखांच्या नियंत्रणाखाली मुख्यालयाच्या ठिकाणी महिला सहाय्य कक्षाची स्थापना करण्यात आली आहे.

सदरचे महिला सहाय्य कक्ष हे महिलांवरील होणा-या अत्याचारांचा सर्वतोपरी निपटारा करण्याचा प्रयत्न करतात व पिडीत महिलांना योग्यप्रकारे मार्गदर्शन करण्याचे काम करत आहेत. त्यामुळे पिडीत महिलांना अत्याचाराविरुद्ध दाद मागण्याकरीता व्यासपीठ उपलब्ध झालेले आहे. त्याचबरोबर महिला व मुलींच्या अनैतिक व्यापारास प्रतिबंध करण्याकरीता उपाययोजना करतात. सदरचे महिला सहाय्य कक्ष हे महिलांना मार्गदर्शन करण्याकरिता त्या विभागातील अशासकिय संस्थांची सुध्दा मदत घेतात.

जिल्हा पातळीवर तसेच पोलीस स्टेशन पातळीवर महिला सुरक्षा समित्या स्थापन करण्यात आलेल्या आहेत. सदर समिती जिल्हा पोलीस अधिक्षक/पोलीस आयुक्त/पोलीस उपायुक्त यांच्या अध्यक्षतेखाली कार्यरत असून समितीत महिला डॉक्टर्स, महिला वकील, प्राध्यापिका तसेच सामाजिक कार्यकर्त्या वगैरेंचा समावेश करण्यात आलेला आहे व त्याचप्रकारे पोलीस स्टेशन पातळीवर देखील समित्यांची स्थापना करण्यात आली आहे. सदर समित्यांना जिल्हा पातळीवर महिन्यातून एकदा व पोलीस स्टेशन पातळीवर २ महिन्यातून एकदा सभा घेण्याबाबत सूचना आहेत.

२. नागरिकांनी आपली तक्रार कोठे नोंदवावी

१. नागरिकांनी आपली तक्रार कोठे नोंदवावी,

(अ) नागरिकांस आपली तक्रार कोणत्याही पोलीस ठाण्यात नोंदविता येते. गुन्हा कोणत्याही हद्दीत घडला असला तरी, **तक्रारदारास त्या हद्दीतील पोलीस ठाण्यात जा असे म्हणता येत नाही.**

(ब) दखलपात्र गुन्ह्याची फिर्याद नोंदविल्यानंतर त्याची एक प्रत विनाशुल्क फिर्यादीस देण्यात येते.

(क) अदखलपात्र गुन्ह्यात पोलीसांना न्यायालयाच्या आदेशाविना तपासाचे अधिकार नसतात.

२. रेल्वे हद्दीत गुन्हा घडल्यास तक्रार कोठे नोंदवावी.

रेल्वे हद्दीमध्ये अथवा धावत्या गाडीमध्ये एखादा गुन्हा घडल्यास, तो संबंधित लोहमार्ग पोलीस ठाण्यामध्ये दाखल करणे आवश्यक आहे. तसेच काही लांबपल्यांच्या गाड्यांमध्ये "मोबाईल (फिरते) पोलीस ठाणे " सुरू करण्यात आले आहे. यामुळे धावत्या गाडीत गुन्हा घडल्यास तो या फिरते पोलीस ठाण्यामध्ये दाखल करता येतो. शिवाय लांबपल्यांच्या गाड्यांवर गार्ड कडेही तक्रार नोंदविण्याची व्यवस्था आहे.

एखादा गुन्हा घडल्यानंतर प्रवाशाची जर चालू गाडीतून उतरण्याची इच्छा नसल्यास त्याच्या प्रवासाच्या अंतिम ठिकाणी लोहमार्ग पोलीस ठाण्यामध्ये सदर गुन्ह्याची नोंद करू शकतो. अशा प्रकारचे गुन्हे नंतर संबंधित लोहमार्ग पोलीस ठाण्याकडे पुढील तपासकरीता व इतर रितसर कार्यवाहीकरिता वर्ग करयात येतात. जर त्याच्या प्रवासाच्या अंतिम ठिकाणी लोहमार्ग पोलीस ठाणे नसल्यास तो/ती शहरातील जवळच्या पोलीस ठाण्यामध्ये, रेल्वे हद्दीमध्ये घडलेल्या गुन्ह्याची तक्रारीची नोंद करू शकतो/शकते व नंतर ती तक्रार संबंधित लोहमार्ग पोलीस ठाण्याकडे पाठविण्यात येते.

तसेच प्रवाशास पोलीस ठाण्यामध्ये जाण्याची सोय नसल्यास तो/ती त्याच्याशी रेल्वे हद्दीमध्ये घडलेली तक्रार लेखी स्वरूपाच्या अर्जामध्ये संबंधित लोहमार्ग पोलीस

ठण्यास पाठवू शकतात. जर प्रवाशास निश्चित लोहमार्ग पोलीस ठाणे माहीत नसल्यास ते कोणत्याही लोहमार्ग पोलीस ठाण्यास अथवा मुंबई लोहमार्ग आयुक्त कार्यालयास अथवा विशेष पोलीस महानिरीक्षक, लोहमार्ग मुंबई यांचे कार्यालयास लेखी तक्रार पाठवू शकतात. अशा प्रकारे प्राप्त झालेल्या तक्रारीची संबंधीत लोहमार्ग पोलीस ठाण्यामध्ये नोंद करून घेण्याची कार्यवाही करण्यात येते.

३. पोलीस ठाण्यास सोपविण्यात आलेले कामकाज

पोलीस ठाण्यात कोणत्याही प्रकारच्या तक्रारींवर कार्यवाही केली जाते व तक्रारींची तात्काळ दखल घेतली जाते. या संबंधी विशेष नमूद करावयाच्या बाबी खालीलप्रमाणे आहेत :-

- (१) कोणत्याही पोलीस चौकीत अगर पोलीस ठाण्यात, ठाणे अंमलदाराकडे किंवा त्यांच्या वरिष्ठांकडे गुन्ह्याच्या स्वरूपाची लेखी अगर तोंडी तक्रार करण्याचा अधिकार प्रत्येक नागरिकाला आहे.
- (२) पोलीस ठाण्याला भेट/तक्रार देण्यास येणा-या नागरीकांचे म्हणणे ऐकून घेणे, त्यावर ताबडतोब कायदेशीर कारवाई करणे, काय कारवाई केली त्याची तक्रारदारास स्पष्ट माहिती देणे हे सर्व पोलीस अधिकारी व पोलीस कर्मचारी यांचे कर्तव्य आहे.
- (३) **दखलपात्र गुन्ह्याची फिर्याद दिल्यानंतर गुन्हा तात्काळ दाखल करून फिर्यादीस प्रथम खबरी अहवालाची प्रत मिळणे हा नागरिकाचा अधिकार आहे.** त्याचप्रमाणे अदखलपात्र गुन्हे नोंदवहीमध्ये दाखल करून, त्याबाबत तक्रारदारास त्या अदखलपात्र गुन्ह्यांचा क्रमांक देउन न्यायालयात दाद मागण्याची सूचना देण्यात येते.
- (४) पोलीसांना हद्दीचा वाद निर्माण करून गुन्हा दाखल करण्यासाठी टाळाटाळ करता येणार नाही. गुन्हा दाखल करून तो संबंधीत पोलीस ठाण्याकडे तपासासाठी पाठविणे आवश्यक आहे.
- (५) पोलीस ठाणेच्या कामकाजाशी संबंधीत असलेल्या विभागाच्या कामकाजाबाबत लोकांना सर्वसाधारण माहिती उपलब्ध व्हावी म्हणून माहिती दर्शविणारे फलक लावण्यात आलेले आहेत. तसेच पोलीस ठाण्यात व पोलीस आयुक्त कार्यालयात देखील आवश्यक ते फलक लावण्यात आले आहेत आणि प्रत्येक पोलीस स्टेशनला मानवी हक्क संरक्षण संबंधी माहिती दर्शविणारे फलक तयार करून लावण्यात आलेले आहेत.

सर्वसामान्य जनतेने पोलीस ठाण्याशी आपल्या गा-हाण्याचे संदर्भात संपर्क साधला असता जनतेला पोलीस ठाण्यातील एकूण कामकाजाबद्दल माहिती किंवा

त्याच्या तक्रारीचे निरसन व्हावे म्हणून ठाणे अंमलदार यांना **"जनसंपर्क अधिकारी "** म्हणून नेमण्यात आले आहे.

ठाणे अंमलदार यांचेकडून तक्रारीबाबत तक्रारदाराचे समाधान झाले नाही तर त्यांनी वरिष्ठ पोलीस निरीक्षक यांना भेटावे. त्यातूनही त्यांचे समाधान झाले नाही तर ते सहाय्यक पोलीस आयुक्त/पोलीस उप-आयुक्त/पोलीस आयुक्त यांना भेटू शकतात.

४.अटक

गुन्हयातील आरोपीस भारतीय राज्य घटनेने नागरिक म्हणून त्यांना दिलेले मूलभूत अधिकार प्राप्त आहेत. त्यामुळे पोलीसांना खालीलप्रमाणे कार्यवाही करणे बंधनकारक राहिल.

१. आरोपीस अटक केल्यानंतर त्यास कोणत्या गुन्हयात अटक करण्यात आलेली आहे, हे गुन्हयाचे कलमासह माहिती देणे.
२. पोलीस अधिकारी किंवा कर्मचारी यांनी अटक करताना किंवा तपास करताना त्यांनी आपले ओळखपत्र दाखवावे व नांव, हुद्या यांची पट्टिका गणवेषावर स्पष्ट दिसेल अशी लावणे.
३. आरोपीने विनंती केल्यास त्याच्या अटकेबाबत माहिती त्यांच्या नातेवाईक किंवा घरातील लोकांना कळविणे व त्याची नोंद पोलीस स्टेशनच्या डायरीत घेणे.
४. अटक करतेवेळी त्याच्या अंगावरील जुन्या व ताज्या जखमांची वैद्यकीय तपासणी करून त्याची नोंद घेणे.
५. अटक आरोपी पोलीस कोठडीत असतांनाही प्रत्येक ४८ तासाला त्याची वैद्यकीय तपासणी करणे.
६. आरोपी पोलीस कोठडीत असतांना त्याचे वकीलास त्याला भेटण्याची परवानगी देणे
७. आरोपीस अटक केले बाबतची माहिती जिल्हा नियंत्रण कक्ष व राज्याचे पोलीस मुख्यालय येथे देणे.
८. आरोपीस अटक केल्यानंतर २४ तासांचे आत त्यास संबंधीत न्यायदंडाधिकारी/ न्यायाधीशांसमोर उभे करणे.

आरोपीस हातकडया लावण्या बाबत

गुन्हयाचे स्वरूप, गुन्हेगाराचा पूर्वेतिहास, त्याची वागणूक व पलायन करण्याची शक्यता वाटल्यास हातकडी लावण्या बाबत निर्णय घेण्यात येतो. प्रत्येक गुन्हयाच्या प्रकरणात अटक केल्यानंतर हातकडी लावणे बंधनकारक नाही. महिला, बालगुन्हेगार, महारोगी यांना हातकडया लावता येत नाहीत.

५. जामीनपात्र व अजामीनपात्र

फौजदारी प्रक्रिया संहितेमध्ये गुन्ह्याचे "जामीनपात्र" व "अजामीनपात्र" असे वर्गीकरण दिलेले आहे. **जामीनपात्र गुन्ह्यात आरोपीला जामीन देणे तपासी अंमलदारास बंधनकारक आहे.** अजामीनपात्र गुन्ह्यामध्ये पोलीस जामीन देत नसून त्याबाबतचा निर्णय न्यायदंडाधिकारी/ न्यायाधीश देतात.

- (१) जामीनपात्र गुन्ह्यामध्ये अटक झाल्यानंतर आरोपीने लायक जामीन दिल्यास त्याला जामीनावर सोडणे आवश्यक आहे. अंमलदाराने आडकाठी केल्यास आरोपी किंवा त्याचे नातेवाईक संबंधीत पोलीस ठाण्याच्या वरिष्ठ अधिका-यांना भेटून तक्रार करू शकतात.
- (२) अजामीनपात्र गुन्ह्यात आरोपीस २४ तपसांच्या आंत संबंधीत न्यायदंडाधिकारी / न्यायाधीशांसमोर हजर करणे आवश्यक आहे. त्यावेळेस आरोपी किंवा त्याचे प्रतिनिधी/वकीलामार्फत जामीनासाठी अर्ज करण्याचा आरोपीस अधिकार आहे. तसेच जर अटकेनंतर त्याला पोलीसांकडून मारहाण/त्रास झाला असल्यास, त्याला न्यायदंडाधिकारी/ न्यायाधीशांपुढे तक्रार करण्याची संधी आहे.

६. झडती

कोणत्याही पोलीस ठाण्याचे प्रभारी अधिकारी किंवा तपासी अंमलदार यांना त्यांच्या पोलीस ठाण्याच्या हद्दीत गुन्ह्यांशी संबंधीत कोणत्याही वस्तूसाठी, कोणत्याही जागेची झडती घेण्याचे अधिकार आहेत.

- (१) झडती घेण्यापूर्वी संबंधीत पोलीस अधिकारी यंनी त्यांचे ओळखपत्र दाखविणे आवश्यक आहे. तसेच गणवेशावर त्यांचे नाव व हुद्या असलेली नामपट्टीका लावणे आवश्यक आहे. झडती घेताना दोन प्रतिष्ठित पंच/साक्षीदार हजर असणे आवश्यक आहे. झडतीचे काम पूर्ण झाल्यावर त्याने झडती पंचनामा तयार करून त्यात जप्त केलेल्या मालाचा तपशील नमूद करून दोन पंच/साक्षीदाराची तसेच त्यावर मालकाची सही घेणे गरजेचे आहे. जप्त केलेल्या वस्तूंचा पंचनामा हा जागेवरच तयार करावयास हवा. सदर पंचनाम्याची प्रत ही त्या घरमालक किंवा संबंधीत व्यक्तीस देणे आवश्यक आहे.
- (२) अंगझडती घेतानाही वरील प्रमाणे कार्यपध्दती अवलंबिणे आवश्यक आहे. मात्र महिलांची अंगझडती महिला पोलीस अधिकारी/कर्मचारी किंवा उपलब्ध महिला नागरिकांमार्फत घेणे आवश्यक आहे.

७. पंचनामा

- (१) कोणत्याही अपघातस्थळी किंवा गुन्ह्याच्या ठिकाणी अटक, झडती, जप्ती इ. बाबत पंचनामा हा घटनास्थळीच तयार करून पंचाची सही त्याच ठिकाणी घेणे आवश्यक आहे.
- (२) पंचनामा सामान्यपणे दिवसा केला पाहिजे. परंतु परिस्थिती तशी नसेल तर रात्रीही करता येईल.
- (३) पंचनामा करतेवेळी दोन पंच हजर असणे आवश्यक आहे व त्यांच्या सहया पंचनाम्यावर त्याच ठिकाणी घेण्यात याव्या.
- (४) अपघातातील स्थळाच्या पंचनाम्याची प्रत शुल्क भरून नमुना "ए ए" मध्ये मिळू शकते.
- (५) पंचनाम्याची प्रत संबंधित इसमाने मागितली नाही तरीही ती दिली पाहिजे.

ॢ. डुडर अडुडर

अडुडर डुडरनुतर नरगररकरुनी खरलीलडुरडरणे कररुडररुही करररुवी.

- (१) अडुडररुडरडुधुडे डर करुणीही डखडुी डुडरले नसेल आणर करुडर डुडर वररुनरंके नुकसरन डुडरले असेल, तेंवुडर डुडरुनी वररुनरंके डुडर डरलकरुनी आडुली वररुने रसुतुडरके डरडुलर डुडररुवुत व वररुतुडुकीस अडथळर हुुणरर नरही डरकी खडरडररी डुडररु. डुडरुनी वररुन डरलकरुनी ँकडुेकरुंके नरव, डतुतर, अनुडुडुडुीके तडुशील व डुडर वररुन करुडरंक लरहुुन डुडररु व सुथरनरक डुडरुलीस ठरणुडरत डरडुन ररतसर तकरुडर नुुडररुवी. वररुनरंके नुकसरन डुरडररुसरुठी वरडर करुडुनीस कळवरुवे.
- (२) डर अडुडररुडरडुधुडे ँखरडर डसड डखडुी डुडरलर असेल तर नरगररकरुनी शकुड असेल तर डखडुी डसडरस डरगुवरक डुरथडुडुडर डुडररु. डखडुी डसडरस तरडडतुडुे रुगुणरलडरत हलवरुणुडरकी वुडरसुथर कररुवी. डुडर वररुनरने अडुडरत केलर तुडरके रडरसुतर नडुर व वररुन डरलकरुके नरंव व इतर तडुशील डरकी नुुड करुन तरडडतुडुे डरवळके डुडरुलीस ठरणुडरस कळवरुवे.

९. महिलांवरील अत्याचाराबाबत

महिलांवरील अत्याचार प्रतिबंधाच्या संदर्भात व महिलांना सन्मानपूर्वक वागविण्या विषयी खालील प्रमाणे कार्यवाही पोलीस अधिकारी/कर्मचा-यांकडून करण्यात येईल.

(अ) महिलांच्या व मुलींच्या तक्रारी बाबत पोलीसांकडून ताबडतोब चौकशी, तपास करून आरोपींना ताबडतोब अटक करण्यात येईल. तसेच त्यांच्यावर लगेच कायदेशीर व प्रतिबंधक कारवाई करण्यात येईल. सदरहू तक्रारीमध्ये व्यवस्थित पुरवा गोळा करून तपासात काहीही विसंगती न ठेवता लवकरात लवकर अभियोग न्यायालयात दाखल करण्यात येईल.

(ब) (१) ज्या वेळेस महिलांना अटक करण्याची वेळ येईल, किंवा महिला साक्षीदाराकडे विचारपूर करण्यात येईल, त्यावेळी महिला पोलीस अधिकारी/कर्मचारी बंदोबस्तास ठेवणे बंधनकारक आहे.

(२) चौकशीचे व तपसाचे कामी महिला साक्षीदाराचे जबाब त्यांच्या घरी जाउनच घेण्यात येतात. तसेच चौकशी किंवा तपासादरम्यान प्रश्न/माहिती विचारतांना ती त्यांना लज्जा वाटेल, त्यांचा अपमान होईल, त्यांच्या चारीत्र्याबद्दल शंका निर्माण होईल किंवा एकूणच त्यांच्या प्रतिष्ठेला बाधा येईल असे प्रश्न विचारता कामा नये.

(३) महिलांना व मुलींना जर अटक करावयाची असेल तर त्यांना सुर्यास्तानंतर व सुर्योदयापूर्वी अटक करण्यात येत नाही, पोलीस ठाण्यावर आणले जात नाही मात्र अत्यंत जरूरीचे असल्यास अपवादात्मक परिस्थितीत पोलीस ठाण्याला आणल्यास त्यांच्या नातेवाईकांना त्यांच्या सोबत राहण्याची परवानगी देणे बंधनकारक आहे.

- (४) महिला आरोपीतांना त्यांच्यासाठी राखून ठेवलेल्या कक्षात ठेवले जाते. स्वतंत्र कक्ष नसल्यास अभ्यागत कक्षात ठेवले जाते. त्यांना पुरुष कोठडीत ठेवण्यात येऊ नये.
- (क) बलात्काराला बळी पडलेल्या स्त्रियांच्या मनःस्थितीचा विचार करून त्यांना सभ्यतेने व दयाळूपणे वागविण्यात येते. तसेच त्यांचे जबाब घेतांना असभ्य, अशिष्ट किंवा अश्लील भाषेचा वापर करण्यात येऊ नये. अशा स्त्रियांचे जबाब महिला पोलीस अधिकारी/कर्मचारी यांचे समक्ष नोंदविण्यात येतात.
- (ड) विवाहीत महिलांच्या संशयीत मृत्यूप्रकरणी सहा.पोलीस आयुक्त हे भेट देउन मृत्यूची कारणमीमांसा करतील.

११. पोलीस व नागरिकांमध्ये सुसंवाद साधण्यासाठी योजना

पोलीस व नागरिक यांच्यात सुसंवाद निर्माण होण्यासाठी नागरिकांचे पोलीसां विषयी व पोलीस दलाविषयी असलेले गैरसमज दुर होउन पोलीस खात्याविषयी जनतेमध्ये विश्वास निर्माण होण्याच्या दृष्टीने, तक्रारदारांनी पोलीसांकडे तक्रार केल्यानंतर, कमीत कमी एक आडवड्यानंतर तक्रारदाराला त्याच तक्रारीबाबत चौकशी व चर्चा करावयची असल्यास, पोलीस ठाण्याचे जेष्ठ पोलीस निरीक्षक प्रत्येक शनीवारी संध्याकाळी ५-०० ते ८-०० या वेळात जनतेने केलेल्या तक्रारी बाबत जनतेच्या सर्व प्रश्नांना कायद्यातील तरतुदीनुसार उत्तरे देण्यासाठी उपलब्ध असतील व त्यांच्या प्रकरणाची सद्यःस्थिती अवगत करतील.

शांतता समिती

प्रत्येक पोलीस स्टेशनच्या हद्दीत जातीय सलोखा निर्माण करण्यासाठी व सुसंवाद निर्माण करण्यासाठी "शांतता समिती" स्थापन करण्यात आली आहे. या समितीत सर्व जाती-जमातीच्या व धर्माच्या सदस्यांचा समावेश असतो. या समितीचे अध्यक्ष पोलीस निरीक्षक हे असतात. अशा प्रकारच्या शांतता समितीची प्रत्येक पोलीस ठाण्याच्या ठिकाणी स्थापना करण्यात आली आहे.

मोहल्ला समिती

प्रत्येक पोलीस ठाण्यात सर्व जाती-जमातीच्या लोकांमध्ये सुसंवाद व जातीय सलोखा राखण्यासाठी **"मोहल्ला समिती"** ची स्थापन करण्यात आली आहे. स्थानिक परिसरात शांतता व जातीय सलोखा राखण्यासाठी प्रत्येक सणाच्या अगोदर मोहल्ला समितीची बैठक घेतली जाते.

अशा प्रकारे प्रत्येक बीट अधिका-यांने मोहल्ला समितीची बैठक महिन्यातून एकदा घ्यावी. तसेच संबंधित पोलीस ठाण्याचे वरिष्ठ पोलीस निरीक्षक यांनी ही बैठक किमान तीन महिन्यातून एकदा घ्यावी व बैठकीस सहाय्यक पोलीस आयुक्त हे ही उपस्थित राहतील.

१२. बाल गुन्हेगारांना द्यावयाची वागणूक

लहान मुले ही चुकीच्या/अपु-या संस्कारामुळे व त्यांच्या भोवतालच्या सामाजिक, सांस्कृतीक परिस्थितीमुळे गुन्हेगार बनतात त्यात त्या लहान मुलांचा क्वचितच दोष असतो. म्हणून त्यांना योग्य वागणूक व न्याय देण्याच्या दृष्टीने "बाल न्याय अधिनियम, १९८६" मध्ये खालील तरतूदी आहेत :-

- (१) बाल अपराध्यांना शिक्षण तसेच व्यवसाय प्रशिक्षण देउन त्यांचे पुनर्वसन करण्यासाठी विशेष गृहाची स्थापना करणे.
- (२) बालगृहामधील ज्या मुलांच्या विरुद्ध अपराधांची चौकशी आहे, अशांना ठेवण्याकरिता निरीक्षण गृह स्थापन करणे.
- (३) कोणताही पोलीस अधिकारी किंवा कोणताही मान्यताप्राप्त सामाजिक संघटनेचा सदस्य, ज्याला ते मुल उपेक्षित आहे असे त्याचे मत झाल्यास, त्या मुलाचा ताबा घेउन त्यास बालन्यायालयासमोर आणण्याची तजवीत लवकरात लवकर करेल. उपेक्षित मुलाला बोर्डासमोर हजर करण्याची मुदत २४ तांसाची आहे.
- (४) पोलीस अधिका-यांनी तपास केल्यानंतर बालक उपेक्षित आहे असे मत झाल्यास, अशा बालकास वयाच्या १८ वर्षापर्यंत, मुलगी असल्यास वयाच्या २१ वर्षापर्यंत बालसुधारगृहात सांभाळण्याकरिता ठेवण्यात येते.
- (५) कोणत्याही अपराधाबद्दल बाल गुन्हेगारास मृत्यूदंड दिला जात नाही किंवा कैदेत ठेवता येत नाही.
- (६) एखाद्या गुन्ह्यात बाल अपराध्यासोबत इतर प्रौढ अपराधी असल्यास त्यांचा खटला एकत्रित चालविता येत नाही.
- (७) जी कोणतीही व्यक्ती बालकांना क्रूरतेने वागवेल, मारहाण करेल, उपेक्षा करेल, निरश्रित म्हणून सेडून देईल त्या बालकावर मानसिक व शरीरिक दबाब आणण्याचा प्रयत्न करील अशा व्यक्तीस सहा महिने कैद किंवा दंड किंवा दोन्ही करण्याची कयद्यात तरतूद आहे.

- (८) जी कोणतीही व्यक्ती भीक मागण्याकरिता लहान मुलांना प्रोत्साहित करेल किंवा भीक मागण्यासाठी म्हणून नोकरीवर ठेवेल, अशा व्यक्तीला ३ वर्षेपर्यंत कैद किंवा दंड किंवा दोन्ही करण्याची कायद्यात तरतूद आहे.
- (९) बालकास दारु व मादक द्रव्य पाजणा-या इसमास ३ वर्षेपर्यंत शिक्षेची तरतूद आहे.
- (१०) बालकास नोकरीमध्ये ठेवून त्याच्या नोकरीचे पैसे स्वतःजवळ ठेवून ते त्यास न देणा-या इसमास ३ वर्षेपर्यंत शिक्षेची तरतूद आहे.
- (११) बालगुन्हेगारांना सुधारण्यासाठी प्रोबेशन अधिकारी यांची स्पेशल होम, निरीक्षणगृह म्हणून तपासणी निरीक्षणासाठी नेमणूक केलेली आहे.

१३. भारतात वैधरित्या राहणारे विदेशी नागरिक

विदेशी नागरिक भारतात प्रवेश करतांना तसेच राहत असतांना त्यांच्याकडे तो ज्या देशाचा नागरिक आहे त्या देशाचे वैध पारपत्र आणि वैध भारतीय प्रवेश परवाना असणे आवश्यक आहे. तसेच त्याने भारतात प्रवेश केल्यानंतर १५ दिवसांच्या आत संबंधित विदेशी नागरिक नोंदणी अधिका-याकडे "विदेशी नागरिक" म्हणून नोंदणी करणे आवश्यक आहे. परंतु पर्यटक परवान्यावर येउन भारतामध्ये १८० दिवस अथवा त्यापेक्षा कमी कालावधीसाठी भारतात वास्तव्य करू इच्छिणा-या विदेशी नागरिकास नोंदणी करण्याची आवश्यकता नाही.

काही अपरिहार्य कारणामुळे त्याला भारतामधील वास्तव्यासाठी मुदतवाढ हवी असल्यास भारतातील वास्तव्याचा वैध कालावधी पूर्ण होण्यापूर्वी किमान २ महिने अगोदर संबंधित विदेशी नागरिक नोंदणी अधिकारी पोलीस उप आयुक्त, (विशेष शाखा) यांच्याकडे त्याबाबतचा अर्ज सादर करणे आवश्यक आहे. अर्जासोबत खालील कागदपत्रे ३ प्रतीत जोडली पाहिजेत.

- (१) विहित नमुन्यातील मुदत वाढीचा अर्ज.
- (२) पारपत्राच्या प्रती.
- (३) भारतातील प्रवेश परवान्याची प्रत.
- (४) क्षतीपूर्ती बंद.
- (५) विवाह दाखला
- (६) मुळ भारतीय असल्यास त्याबद्दलचा पुरावा. जसे जन्मदाखला, शाळा सोडल्याचा दाखला इत्यादी.
- (७) नोकरी परवान्याची मुदतवाढ हवी असल्यास, संबंधित कंपनीशी करण्यात आलेल्या कराराची प्रत व संबंधित कंपनी अथवा संस्थेचे त्याबाबतचे पत्र.
- (८) अद्योग परवान्याची मुदतवाढ हवी असल्यास भारतीय रिझर्व बँकेचे परवानापत्र
- (९) एखाद्या देशाची निर्वासित व्यक्ती असल्यास तसे निर्वासित प्रमाणपत्र
- (१०) विद्यार्थी परवान्याची मुदतवाढ हवी असल्यास संबंधित शिक्षण संस्था, विद्यापीठाचे प्रमाणपत्र

(११) संशोधन परवान्याची मुदतवाढ हवी असल्यास मानव संशोधन मंत्रालय, शिक्षण विभाग, नवी दिल्ली यांनी संशोधनास दिलेली अनुमती.

उपरोक्त कागदपत्रासह अर्ज संबंधीत विदेश नोंदणी अधिका-याकडे सादर केल्यानंतर प्रकरण त्यांच्या अखत्यारीत येत असल्यास सुमारे १५ दिवसांमध्ये निर्णय होउन अर्जदारास तसे कळविले जाईल.

प्रकरण राज्य शासनाच्या अखत्यारीत येत असेल, तर विदेशी नोंदणी अधिकारी आपल्या अभिप्रायासह प्रकरण **७ दिवसांत** राज्य शासनास सादर करतील व राज्य शासन **१५ दिवसांत** निर्णय घेउन त्याप्रमाणे परत विदेशी नोंदणी अधिका-यास आपला निर्णय कळवील व ते अर्जदारास राज्य शासनाने दिलेला निर्णय अवगत करतील. प्रकरण जर केंद्र शासनाच्या अखत्यारीत येत असेल तर राज्य शासन आपल्या अभिप्रायांसह **१५ दिवसांत** प्रकरण केंद्र शासनास सादर करील केंद्र

शासनाकडून सदर प्रकरणी आदेश प्राप्त होताच, संबंधित विदेशी नोंदणी अधिका-याला त्याप्रमाणे कळविण्यात येईल व ते अर्जदारास केंद्र शासनाने दिलेला निर्णय अवगत करतील.

परंतु पर्यटक परवान्याची मुदत १८० दिवसांपेक्षा अधिका वाढविता येत नाही. फक्त निवार्य परिस्थितीत जसे- आजारपण, विमा तिकिटाची अनुपलब्धता इत्यादी प्रकरणी पर्यटक परवान्याची मुदत १५ दिवसांनी वाढविण्याचे अधिकार राज्य शासनास आहेत. त्यासाठी आपले अर्ज उपरोल्लेखित कागदपत्राच्या प्रती तसेच वैद्यकीय दाखला अथवा विमान प्रवास तिकिटाच्या प्रतीसह विहित मुदतीत विदेशी नोंदणी अधिकारी यांना सादर करण्याची दक्षता घ्यावी.

भारतीय नागरीकत्व

विदेश नागरीकांना वैधरित्या ५ वर्ष भारतात वास्तव्य केल्यानंतर भारतीय नागरीकत्वासाठी अर्ज करता येतो. अशा विदेश नागरीकांना संबंधीत विदेशी नागरीक नोंदणी अधिका-याकडे विहित नमून्यात ४ प्रतित अर्ज करणे आवश्यक आहे. अशा अर्जासोबत खालील प्रमाण कागदपत्रे जोडणे आवश्यक आहे.

- (१) वैध पारपत्राची प्रत
- (२) वैध निवासी परवान्याची प्रत
- (३) ट्रेझरी चलन रूपये ५०/-
- (४) Oath and allegiance
- (५) Indemnity Bond
- (६) स्त्रियांच्या बाबतीत विवाहाचा दाखला
- (७) स्त्रियांच्या बाबतीत (पती भारतीय असल्यास त्याच्या) अधिकवासाचा दाखला किंवा पतीच्या भारतीय पारपत्राची प्रत
- (८) रंगीत फोटोच्या ३ प्रती.

याप्रकरणी केंद्रशासनाकडे राज्य शासना मार्फत शिफारस करण्यात येते. त्यानंतर केंद्र शासन प्रथम नोंदणी करून त्यांचे विदेशी पारपत्र त्यांच्या दुतावासाकडे प्रत्यर्पित करण्यास सांगते. संपूर्ण कार्यवाही पुर्ण झाल्यानंतर ते केंद्र शासनाकडून राज्य शासनास पाठविण्यात येते व राज्य शासना मार्फत संबंधितांना वितरीत केले जाते.

विदेशी जाणा-या व्यक्तींचे भारतीय दस्ताऐवज साक्षांकन करण्याची पध्दत
 विदेशी जाऊ इच्छिणा-या व्यक्तींना त्या देशाचा व्हिसा घेण्यापुर्वी, त्यांचे भारतीय दस्ताऐवज साक्षांकन करून घेणे आवश्यक असते. अशा वेळी त्यांनी प्रथम ते दस्ताऐवज महाराष्ट्र /केंद्र शासनाच्या मान्यताप्राप्त लेख प्रमाणकाकडून (Public Notary) लेख प्रमाणित (Notarised) किंवा कंपन्यांच्या बाबतीत मान्यताप्राप्त चेंबर ऑफ कॉमर्स यांच्याकडून प्रमाणित करून ते कक्ष अधिकारी, गृह विभाग, ९ वा मजला, नवीन प्रशासन भवन, मंत्रालयासमोर, मुंबई-३२ येथून दुपारी २ ते ५ या वेळात साक्षांकित करून दिले जातात.

हे साक्षांकन विना शुल्क असून दस्ताऐवज त्याच दिवशी साक्षांकन करून परत दिले जातात.

१४. पोलीस नियंत्रण कक्ष

पोलीस आयुक्तालयाच्या अंतर्गत पोलीस नियंत्रण कक्ष स्थापन केलेले आहे. हे पोलीस नियंत्रण कक्ष दिवस रात्र कार्यरत असते. पोलीस नियंत्रण कक्षाच्या इतर दुरध्वनी क्रमांकाशिवाय १०० नंबर हा सर्व साधारण क्रमांक कार्यरत आहे. ही दुरध्वनी सेवा विनामुल्य आहे. सदर दुरध्वनीची तात्काळ दखल घेण्यात येईल अशी ग्वाही देण्यात येत आहे.

कुठल्याही गुन्ह्यात किंवा अपघातासंबंधी, आणीबाणीच्या प्रकरणी, ज्यात पोलीसांची तातडीने मदत हवी असेल, अशा परिस्थितीत नियंत्रण कक्षाकडे दुरध्वनीद्वारे संपर्क साधावा. जेणे करून नियंत्रण कक्ष संबंधीत पोलीस ठाण्यास माहिती देईल व तातडीने **"फिरते बिनतारी गस्त पथक वाहन"** किंवा **"बिट मार्शल"** घटनास्थळी त्वरीत पाठविण्याची व्यवस्था करतील. तसेच महिलांच्या सुरक्षितेसाठी **"दामिनी पथक"** स्थापन करण्यात आलेले आहे.

१५. विविध परवाने/चारित्र्य पडताळणी प्रकरणे

परवाना/ना हरकत प्रमाणपत्र/चारित्र्य पडताळणी प्रमाणपत्र देण्याबाबत

१. **ध्वनिवर्धक परवाना :-** जनतेकडून अथवा संस्था, महामंडळाकडून ध्वनिवर्धक परवान्यासाठी संबंधित पोलीस ठाण्याच्या प्रभारी अधिका-याकडे को-या कागदावर अर्ज सादर करण्यात आल्यावर, त्या बाबत मुंबई पोलीस अधिनियम कलम १६२ मधील तरतुदीनुसार योग्य त्या अटी, शर्ती व वेळेचे बंधन घालून कार्यक्रम सुरु होण्यापुर्वी एक दिवस अगोदर निर्णय घेण्यात येईल.
२. **खाद्यगृह (हॉटेल) परवाना :-** खाद्यगृह परवाना मिळण्यासाठी जनतेकडून ग्रामीण भागामध्ये जिल्हाधिकारी तर आयुक्तालयाच्या ठिकाणी पोलीस आयुक्त यांच्या कार्यालयात विहित नमुन्यात अर्ज प्राप्त झाल्यावर व त्याने त्यासाठी लागणा-या अटी व शर्तीची पूर्तता केल्यावर, त्यास परवाना देण्याबाबत असा अर्ज केल्यापासून ३० दिवसांच्या आत निर्णय घेण्यात येईल.
३. **लॉज परवाना :-** वरीलप्रमाणे.
४. **सार्वजनिक ठिकाणी करमणुकीसाठी जागेचा परवाना :-** अर्जदारास एफएल-३ परवाना व आरोग्य खात्याचा परवाना मंजूर होताच अर्जदाराने असा परवाना देण्यासाठी अर्ज केल्यास, अर्ज केल्यानंतर ७ दिवसांत त्यास सदर परवाना मंजूर करण्यात येईल. मात्र यासाठी अर्जदाराची जागा, अर्जदाराचा चारित्र्य पडताळणी अहवाल अनुकूल असला पाहिजे. हा परवाना देण्यासाठी पोलीस आयुक्त हे "परवाना प्राधिकारी" आहेत.
५. **कार्यक्रमासाठी तात्पुरत्या स्वरूपाच्या जागेचा परवाना :-** अर्जदाराने पोलीस आयुक्त यांच्या कार्यालयात अर्ज केल्यावर व त्याबाबतचा अहवाल संबंधित पोलीस स्टेशनकडून प्राप्त झाल्यावर त्यास तीन दिवसात परवाना मंजूर करण्यात येईल.
६. **हॉटेल आस्थापनाना मनोरंजनासाठी परवाना :-** अर्जदाराने यासाठी पोलीस आयुक्त यांच्या कार्यालयात अर्ज केल्यानंतर व हा परवाना मिळण्यासाठी आवश्यक असणा-या सर्व कागदपत्रांची पूर्तता केल्यानंतर तसेच आवश्यक अहवाल संबंधी पोलीस स्टेशन कडून प्राप्त झाल्यानंतर, अर्जदारास परवाना मंजूर करणे अथवा नाकारण्याबाबत १५ दिवसात निर्णय घेण्यात येईल.

७. **नाटयगृहे व्हिडीओ पार्लर, अम्युजमेंट पार्लर इत्यादीना परवाने :-** अर्जदाराने यासाठी पोलीस आयुक्त यांच्या कार्यालयात अर्ज केल्यानंतर व त्यासाठी आवश्यक असणा-या सर्व कागदपत्रांची पूर्तता केल्यानंतर तसेच आवश्यक अहवाल संबंधी पोलीस स्टेशन व वाहतुक शाखेकडून प्राप्त झाल्यानंतर (सदर अहवाल शक्यतो १ महिन्यात पाठविण्यात यावा), त्याबाबत परवाना देण्याबाबतचा आवश्यकता तो **१० दिवसात निर्णय घेण्यात येईल.**
८. **चित्रपटगृह परवाना :-** "महाराष्ट्र चित्रपट विनियम, १९६६" मधील नियम १०० मधील कागदपत्रांची पूर्तता केल्यानंतर व असा परवाना देण्यास शासनाने परवानगी दिल्यानंतर, संबंधिताला परवाना देण्याबाबत **१५ दिवसांत निर्णय घेण्यात येईल.** असा निर्णय देण्यास पोलीस आयुक्त हे "परवाना प्राधिकारी" आहेत.
९. **मिरवणुकीसाठी परवाना :-** अर्जदाराने संबंधीत सहा.पोलीस आयुक्ताकडे अर्ज करताच, सदरच्या अर्जावर असा कार्यक्रम सुरु होण्यापूर्वी **१ दिवस अगोदर निर्णय घेण्यात येईल.**
१०. **ध्वनिवर्धक ठेकेदार व्यवसायाचा परवाना :-** संबंधीत पोलीस ठाणेकडून अहवाल प्राप्त होताच सदर परवाना देण्यात येतो. अर्ज आल्यानंतर **एका महिन्याच्या आंत परवानगी देण्यात येईल.** असा परवाना देण्यास पोलीस आयुक्त यांना प्राधिकार देण्यात आले आहेत.
११. **सर्कससाठी परवाना :-** अर्जदाराने असा अर्ज पोलीस आयुक्त यांच्याकडे केल्यावर व आवश्यक असलेल्या बाबींची पूर्तता केल्यानंतर त्यास तात्काळ परवाना देण्यात येईल.
१२. **जलतरण तलाव, चित्रपटगृहे, नाटयगृहे यांच्या जागेच्या परवान्याचे नूतनीकरण :-** अर्जदाराने या परवान्यासाठी पोलीस आयुक्त यांच्याकडे अर्जासह आवश्यक असणा-या कागदपत्रांची पूर्तता केल्यावर व संबंधित पोलीस स्टेशनचा अहवाल प्राप्त झाल्यावर सात दिवसात परवाना नूतनीकरण करण्याचा निर्णय घेण्यात येईल.
१३. **शस्त्र परवाना :-** शस्त्र परवाना मिळण्यासाठी पोलीस आयुक्त यांच्याकडे विहित नमुन्यात अर्ज करून त्या संबंधी आवश्यक त्या कागदपत्रांची पूर्तता केल्यावर, त्यांच्या अर्जाची छाननी करून ३ महिन्यांच्या आत निर्णय घेण्यात येईल.

१४. **चारित्र्य पडताळणी** :- शासकीय कार्यालये, निम शासकीय कार्यालये, सार्वजनिक उपक्रम इत्यादीमध्ये नेमणूक झालेल्या किंवा नेमणूक होणा-या उमेदवारांची चारित्र्य पडताळणी एक महिन्याच्या आत करण्यात येईल.
१६. **फटाके परवाने** :- अर्जदाराने या परवान्यासाठी पोलीस आयुक्त यांच्याकडे अर्ज करावा. अर्जदाराचा अर्ज व आवश्यक कागदपत्रे प्राप्त झाल्यानंतर १५ दिवसांत निर्णय घेण्यात येईल.

ना हरकत प्रमाणपत्रे

१. **विदेशी मद्य विक्री- बाबत हॉटेल आस्थापनेसाठी ना हरकत प्रमाणपत्र** :- संबंधित पोलीस स्टेशन आणि विशेष शाखा यांच्याकडून अहवाल १५ दिवसांत प्राप्त करून तीन दिवसांत राज्य उत्पादन शुल्क यांना हरकत/ना हरकत प्रमाणपत्र सादर करण्यात येईल.
२. **गेस्ट हाऊस, मंदिर, मस्जिद, चर्च व इतर धार्मीक स्थळे यांना बांधकाम करण्यासाठी ना हरकत प्रमाणपत्र** :- अर्ज प्राप्त झाल्यानंतर संबंधित पोलीस स्टेशन, वाहतूक शाखा यांच्याकडून अहवाल मागविल्यानंतर सात दिवसात हरकत/नाहरकत प्रमाणपत्र संबंधिताकडे पाठविण्यात येईल.
३. **जलतरण तलाव, चित्रपट गृहे , करमणूक केंद्रे यांच्या बांधकाम करण्यासाठी ना हरकत प्रमाणपत्र** :- परवान्यासंबंधी नियमनुसार अर्जदारांकडून संबंधित पोलीस ठाण्यात अर्ज स्वीकारले जातात. सदर अर्ज प्राप्तीनंतर त्या बाबत वाहतूक शाखेकडून अहवाल मागविला जातो व त्यानुसार अर्जदार हा त्याने मागणी केलेला परवाना पात्र असेल व त्यांने जो परवाना मागीतला आहे तो देण्याच्या दृष्टीने तो आवश्यक त्या अटी व शर्तीची पूर्तता करीत असेल, तर अशा अर्जदारास परवाना देण्याच्या दृष्टीने कारवाई केली जाते. नियमानुसार ज्या परवान्याचे बाबतीत पोलीस आयुक्त हे परवाना अधिकारी आहेत अशा प्रकरणात विहित नमुन्यात पोलीस परवाना दिला जातो व ज्या प्रकरणात पोलीस आयुक्त हे "परवाना प्राधिकरण अधिकारी " होत नाही अशा प्रकरणाची नियमानुसार पडताळणी करून व पोलीस अहवाल लक्षात घेउन " नाहरकत दाखला" संबंधीत कार्यालयाकडे पाठविला जातो.

सदर बाबतचा अहवाल संबंधीत पोलीस स्टेशन व वाहतूक शाखेकडून प्राप्त होताच **१५ दिवसांत** निर्णय घेण्यात येईल.

४. **पेट्रोलियम करिता** :- अर्जदाराचा अर्ज व आवश्यक कागदपत्रे प्राप्त झाल्यानंतर संबंधीत अर्जावर **१५ दिवसांत** निर्णय घेण्यात येईल.

वरील परवान्यासाठी लागणारी माहिती व कागदपत्रा बाबतची तपशीलवार माहिती परिशिष्ट-१ व २ मध्ये देण्यात आली आहे.